

XIX. YÜZYIL

OSMANLI DEVLETİ

1792 - 1908

DAĞILMA ISLAHATLAR

I. Bölüm

Pars

AKADEMİ

SERKAN CENGİZ

1

Pars AKADEMİ

II. MAHMUT (Gavur Padişah)
1808 - 1839

a- askeri alanda

Alemdar Olayı 1808

Ruşçuk (Bulgar) Ayanı Alemdar (Bayraktar) Mustafa Paşa'nın **Kabakçı Mustafa Paşa isyanı**'ni bastırması, **IV. Mustafa**'yı tahttan indirip **II. Mamut**'u başa geçirmesidir.

Sened-i İttifak (29 Eylül 1808)

II. Mamut'un **Ayanlarla imzaladığı** sözleşme. İlk defa padişah yetkileri **sınırlandırıldı**.

- Padişah, ayanların varlığını tanıdı.
- Padişahın emirlerine uyacaklar
- Yapılacak ıslahatlara destek olacaklar.
- Eyaletlerden asker toplanmasına karışmayacaklar
- Padişah vergi konusunda adaletli olacak

Sened-i İttifak ile;

ilk defa padişahın yetkileri sınırlandırılmıştır ilk demokratikleşme hareketi Sened-i İttifak'tır. 1215 Magna Charta'ya benzetilebilir.

2

Sekban-ı Cedit (29 Eylül 1808-18 Kasım 1808)

Nizam-ı Cedit, Sekban-ı Cedit adıyla yeniden kuruldu. Durumdan hoşnut olmayan IV. Mustafa ve Adamları Yeniçeri sarayını bastı. Alemdar Mustafa Paşa'yı öldürdüler.

Kadı Abdurrahman Paşa 3000 kadar yeniçeri öldürmesine rağmen yeniçeriler üstün geldi. Sekban-ı Cedit dağıtılmak zorunda kaldı.

Eşkinci Ocağı (25 Mayıs 1825)

Yeniçeri Ocağını kaldırmak isteyen II. Mahmud onun yerini alması için kurdu. Bunu bir tehdit olarak gören yeniçeriler ayaklanarak eşkinci ocağını kaldırdı.

Vaka-i Hayriye - Hayırlı Olay (15 Haziran 1826)

Sadrazam Selim Paşa halkında desteği ile At meydanına çekilen yeniçeri ocağını topa tuttular. **6000 kişi öldü. 20.000 kişi sürgüne gönderildi** II. Mahmud yayınladığı fermanla yeniçeri ocağını kaldırdığını halka bildirdi.

Asakiri Mansure-i Muhammediye (1826) (Muhammed'in Zafer Kazanmış Orduları)

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasının ardından kurulmuştur. **8 tertip, 16 saftan oluşurdu**. Her tertibin (askeri birlik) başında binbaşı, her safta yüzbaşı, her yüzbaşının iki mülazimi (yardımcı) vardı.

Seraskerlik: Ordunun **başkomutanlığını** yürütmek için **Yeniçeri Ağa**'sının yerine kuruldu

İki yıl sonra tertiplere **alay**, komutanlara **miralay**, saf terimi **bölük** olarak değiştirildi. Her alay binbaşı komutasındaki **3 taburdan** meydana gelirdi. Bu ordunun en büyük komutanına **Müşir (Mareşal)** denmektedir.

Bilinen ilk Müşir **Ahmet Fevzi Paşa**
TBMM tarafından sadece iki paşa Müşir ilan edildi.

Mustafa Kemal Atatürk (19 Eylül 1921)
Fevzi Çakmak (31 Ağustos 1922)

Müşir Rütbesi **26 Kasım 1934** 'te **Lâkap ve Unvanların Kaldırılması Hakkındaki Kanun** ile kaldırıldı.

Metkeb-i Funûn-u Harbiye(1834):

Asakiri Mansure-i Muhammediye'nin **asker ihtiyacını karşılamak** için açılmış harp okuludur.

Darüş Şuray-ı Askeri: Millî Savunma Bakanlığı ve **Genelkurmay Başkanlığı** nın yaptığı görevleri yerine getirirdi. Şûrâ teşkilâtı sonradan kaldırıldı ve görevleri **Erkân-ı Harbiye** 'ye verildi.

Redif Birlikleri (1834): Tımarlı sipahilerin ortadan kaldırılmasıyla **eyaletlerdeki askeri boşluğu doldurmak** için **Anadolu**'da kuruldu.

Müşirlikler (1836): Tımarlı sipahilerin ortadan kaldırılmasıyla **eyaletlerdeki askeri ve idari boşluğu doldurmak** için **Rumeli** 'de kuruldu. Redif birlikleri Müşirliklere bağlandı.

Asıl vazifesi ordu kumandanlığı olan müşirler içinde **Valilik, Nâzırlık** ve hatta **sadrazamlık** yapanlar olmuştur.

3

f Pars AKADEMİ

6- İdari ve yönetim alanında

Divan-ı Hümayun kaldırıldı. Yerine **Nâzırlıklar (Bakanlıklar)** kuruldu.

Hükümet işlerini yürütmek için **Heyet-i Vükela** kuruldu.

Sadrazam → **Baş Vekalet**
Nişancı → **Dahiliye Nâzırlığı**
Reis-ül Küttab → **Hâriciye Nâzırlığı**
Defterdar → **Maliye Nâzırlığı**
Kazasker → **Adevi Nezareti (Adalet)**
Kazasker → **Meclis-i Maarif-i Umumiye Nezareti (MEB)**
Şeyhülislam → **Bab-ı Meşihat Dairesi**

13 Ekim 1826'da Evkaf-ı Hümayun Nezareti kuruldu. Tanzimat Fermanı' - **Vakıf Bakanlığı** - nin ilanına kadar Eğitim işlerinden sorumludur.

İlk Evkaf Nâzırı **Hacı Yusuf Efendi**

Son Evkaf Nâzırı 1922 Ekiminde görev yapan **Raşid Bey**

1924 Anayasasında bakanlık olmaktan çıkmış **Başbakanlığa bağlı** Müdürlük olmuştur.

4

Kanun Tüzük ve Yönetmelik için;
Meclis-i Valay-ı Âhkam-ı Adliye açıldı.

Bugünkü **Yargıtay** ve **Danıştay**'ın görevini üstlendi.

Abdülaziz Döneminde 8 Mart 1868'de;
Divan-ı Ahkam-ı Adliye (Yargıtay) kuruldu

Kuruluş esasına göre;
Meclis-i Valay-ı Âhkam-ı Adliye, Şurayı Devlet (Danıştay) 'e dönüştü. 1922' de görevi sona erdi. Cumhuriyet döneminde yeniden kuruldu. 1927'de çalışmaya başladı.

1879'da İstinaf Mahkemeleri kuruldu. Yeniden başlama anlamına gelir. İlk Mahkemenin verdiği kararı, bir üst mahkemenin yeniden incelemesi **II. Abdülhamit**

Divan-ı Ahkam-ı Adliye 1879'da Mahkeme-i Temyiz adını aldı.

f Pars AKADEMİ

TBMM, tarafından Sivas'ta ;
Muvakkat Temyiz Heyeti kurulmuştur.

Bu heyet Eskişehir'e taşındığında
Temyiz Mahkemesi adını almıştır.

1924 Anayasası 'na göre adı **YARGITAY**
olmuştur.

Askerlik işlerinin düzenlenmesi için;
Darüş Şuray-ı Askeri kuruldu

Memurların **terfi** ve **yargılama** işlemleri
için; **Darüş Şuray-ı Bab-ı Âli** kuruldu

Memurluklar, **Dâhiliye** ve **Hâriciye**
olmak üzere ikiye ayrıldı.

Memurların **Rütbe** ve **Nişan**' ları ile ilgili dü-
zenlemeler yapıldı.

Timar ve **Zeamet** sistemi kaldırıldı.
Devlet memurlarına **maaş** bağlandı.

Memurların üzerindeki **Müsadere Usulü**
kaldırıldı.

Özel Mülkiyet güvence altına alındı.

3 Mart 1829'da çıkarttığı kanunla devlet
memurlarınının **Kavuk, Sarık, Şalvar ve**
Çarık giymeleri yasaklandı.

Memura **Setre (Ceket), Fes, Pantolon**
giyme mecburiyeti getirildi.

5

 Pars **AKADEMİ**

İlk Muhtarlık teşkilatı kuruldu.

Yangıncı Taburu (1828) kuruldu.

Yeniçeri Ocağı ile kapatılan tulumbacı-
lar ocağı yerine 1828'de Büyük Hoca
Paşa yangını sonrasında kuruldu.

Ayanlıklar kaldırıldı.

Diplomat yetiştirmek için **ilk kez**
Tercüme Odaları (1821) açıldı. (Fransızca)

Devlet dairelerine **Padişah resimlerinin**
asılanması uygulamasına geçildi.

Mürur Tezkeresi zorunluluğu getirildi.

İstanbul'a giriş - çıkışlarda uygulanan
Zorunlu **Vize** uygulamasıdır.

İlk nüfus sayımı yapıldı.

Sağlıklı müslüman erkekler sayıldı.
Askeri ve **ekonomik** amaçlı
sayılmıştır. **Mülk** sayımı yapıldı.

Kadınlarında sayıldığı **modern**
anlamda nüfus sayımı **1927**'de
yapılmıştır.

Meclis-i Tahaffuz (1838)

Karantina servisi uygulamak için açıldı.
Amaç, **Salgın hastalıkları** önlemek

Mekteb-i İdadi (1838)

İlk olarak 1838'de açıldı. Rüştiyelere öğ-
renci yetiştirecek sıbyan okullarına hazır-
lık sınıfı manasına idadi denildi. Daha son-
ra Mekteb-i Tıbbiye ve Mekteb-i Harbiye
gibi yüksek askeri okulların hazırlık sınıf-
larına da askeri idadi adı verildi. 1869'da
çıkartılan Maarif Nizamnamesinde de bu ad
altında okullar açılması isteniyordu.

6

c- eğitim alanında

Mekteb-i Fünun-u Harbiye (1834)

Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin ordu ihtiyacını karşılamak için

Meclis-i Umûr-ı Nâfia (1838)

Eğitim sistemimizin düzenleme işleriyle görevli ilk organı olduğu söylenebilir. Eğitimin çeşitli kademelerden olup meslek edindirmesine yönelik çalışmalar yaptı. Mekâtib-i Rüştiye'nin açılması karar verildi.

Mekâtib-i Rüştiye Nezareti (1838)

Osmanlıda açılan **Rüştiye Mektepleri'**nden sorumlu olan bakanlık

Mekteb-i Maarif-i Adliye (1839)

Sıbyan Mektebinin devamı sayılır Osmanlıda açılan **İlk Rüştiye Mektebi'**dir. Bab- Âli'nin ihtiyacı olan **Devlet memurları** yetiştirmek için **Mekteb-i Ulum-u Edebiye** ile açıldı. **Enderun Mektepleri** kapatıldı.

Mekteb-i Ulum-u Edebiye (1839)

Mekâtib-i Rüştiye nazırı Esad Efendinin çalışmalarıyla kuruldu (1839) 18 yaşına kadar eğitim görürler. Evkaftan maaş alırlardı. Padişah huzurunda imtihan sonra isteklerine göre çeşitli devlet dairelerinde görevlendirilirdi.

Zamanla bu iki kurum yeniliklere ve Tanzimat reformlarına ışık tutamadı. Bu nedenle rüştiyelerin yeniden yapılanmasına karar verildi.

1867'den itibaren ilk kez gayri müslim çocukların alınması prensipte kabul edilmiş ancak giriş için Türkçe imtihan şart konulmuştur.

İstanbul'da İlköğretim zorunlu oldu.

1913 İptidaiye Kanun-ı Muvafakati ile (ilköğretim geçici kanunu) tüm ülkede zorunlu hale getirildi.
V. Mehmed Reşad

7

Avrupa'ya **eğitim amaçlı ilk kez öğrenci gönderildi.** (Jön Türkler)

Avrupa'ya **inceleme amaçlı ilk kez Lale Devri'**nde elçilik açılan ülkelere öğrenci gönderildi.

Mehterhane-i Hümayun (1826) kaldırıldı.

Avrupa standartlarına uygun olarak kurulan Asakir-i Muhammediye'nin yapısına uymadığı için kaldırıldı.

II. Abdülhamit döneminde eski ihşami canlandırmak için tekrar kuruldu.

Mızıkay-ı Hümayun (Bando Okulu) 1826 kuruldu.

Kuruluşun başına, 17 Eylül 1828'de bir İtalyan müzik adamı olan; **Donizetti paşa** getirildi.

1924'te kurulan; Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının çekirdeği sayılır.

Tıphâne-i Âmire 1827 (Tıp Mektebi) açıldı.

Ordunun tabib ve cerrah ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kuruldu.
Tıp eğitimi Fransızca okutuldu.

Mustafa Behçet Efendi bu mektebin ilk nizamını hazırlamış ve **Türkiye'de modern tıp mektebinin kurucusu olmuştur.**

Cerrahname (1827) açıldı.

1836'da tıphane-i âmire ve cerrahname birleştirildi. 1839'da Galatasaray'a taşındı. (Abdülmecit dönemi) Adı ise; **Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane** olarak değiştirildi. Başına Avusturyalı doktor **Ambroise Bernard** getirildi.

İlk Resmi Gazete Takvim-i Vekâyi çıkarıldı (1 Kasım 1831)

Vekâyi-i Mısriyye (1829) Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da çıkardığı **Resmi / İlk Türkçe Gazete**

8

Osmanlı'da Marşlar

Bestelenen Marş	Kullanıldığı Dönem	Bestekar	Hangi Padişah'a Bestelendi
Mahmudiye Marşı	1808-1839	Guiseppe Donizetti Gaetano Donizetti	II. Mahmut
Mecidiye Marşı	1839-1861	Guiseppe Donizetti	Abdülmecit
Aziziye Marşı	1861-1876	Callisto Guatelli	Abdülaziz
Hamidiye Marşı	1876-1909	Necip Paşa	II. Abdülhamit
Reşadiye Marşı	1909-1918	Italo Selvelli	Mehmet Reşat

Tanzimat Devri' sırasında bestelenen **Mecidiye Marşı** ile bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin kullandığı **"Beyaz ay yıldızlı al bayrak"** resmi bayrak olarak kabul edildi.

d- ekonomi alanında

Yerli Malı kullanımını zorunlu hale getirildi.

I. Abdülhamit'te zorunlu hale getirmiştir.
III. Selim döneminde yerli mal kullanımı genişletilmiştir.

Balta Limanı Ticari Sözleşmesi imzalandı.

Lonca sistemi çöktü. Yabancı mallar ülkeyi istila etti.

Yed-i Ahî (Devlet Tekeli) kaldırıldı.

Balta Limanı sözleşmesi ile kaldırıldı.
Tahıl, yün, haşhaş, zeytinyağı, ipek, meyan kökü gibi malzemelerin sadece devlet tarafından belirlenmiş kişiler tarafından ithalatının veya ihracatının yapıldığı sistemin kaldırılması

Yerli üreticiye **gümrük kolaylığı** getirdi.

Amaç, yerli üretimi arttırmak ve yabancı mallarla rekabet etmesini sağlamak

İzmit'te **Çuha (Kumaş) fabrikası** açıldı.

Yerli kumaş kullanımını arttırmak ve dışarıya para çıkışını engellemek

Bakırköy'de → Bez
Beykoz'da → Deri
Eyüp'te → İplik
fabrikaları açıldı.

Özel teşebbüsler desteklendi.

Baytar Mektebi açıldı. Uzmanlar Prusya'dan getirildi.

Yol yapımına önem verildi.

Amaç: Ekonomik kalkınma, Merkezi otorite

III. Selim → Avrupa'yı örnek alıp inkılâp niteliğindeki ilk köklü ıslahat girişimi

II. Mahmut → En kapsamlı ıslahat

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ ISLAHATLAR 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Maddeler

- Herkesin can, mal ve ırz güvenliği sağlanacak
- Tanzimat'** tan önce **ilk defa II. Mehmet (Fatih)** sağladı.
- Herkes mal, mülk sahibi olacak **Müsadere Usulü tamamen kaldırıldı.**
- Herkesin gelirine göre vergi vergi alınacak.
- Askerlik vatan hizmetine dönüştürülecek
- Mahkemeler açık olacak ve kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak.
- Rüşvet ve itimas kaldırılacak
- Padişah dâhil herkes ferman hükümlerine uyacak

Tanzimat Fermanı Gülhane-i Hattı Hümayun 3 Kasım 1839

- **Abdülmecit** döneminde ilan edildi.
- **Mustafa Reşit Paşa** tarafından hazırlanmıştır.
- **Gülhane Parkı'**nda halka okunmuştur.
- **Osmanlıcılık** tanzimatla başlar, **Balkan Harbi** ile biter

Nedenler

- Avrupa'lı devletlerin içişlerine karışmasını engellemek
- Dağılmayı engellemek
- Azınlıkları develete bağlamak
- Mısır meselesinde destek kazanmak

- Yayınlanmasında **dış baskı** yoktur.
- Abdülmecit **kendi hakkını kendi** sınırladı.
- **Hukukun üstünlüğü** ilkesi benimsenmiştir.
- Mısır sorunu için **Londra Konferansı'**nda ilan edildi.
- **Anayasalcılık** hareketinin başlangıcıdır.
- Meşrutiyet'e, **Anayasal Düzen'**e **atılan ilk adım**
- **Müslüman / / Hıristiyan** eşitliği sağlanmaya çalışıldı.

f Pars AKADEMİ

11

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ ISLAHATLAR 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Maddeler

- Gayrimüslimi küçük düşürücü sözler söylenmeyecek.
- **Gavur -**
- Gayrimüslimler bir defaya mahsus olmak üzere nakit bedel ödeyerek askerlikten muaf tutulacak.
- **Cizye vergisi** kaldırılacak Yerine; **Nakd-i Bedel / İlane-i Askeriye** edildi.
- **İltizam usulü** kaldırılacak **Muhassıllar** vergi toplamaya başladı.
- **Gayr-i Müslimler;** **Banka-Şirket-Okul-Kilise** açabilecek
- Devlet Memuru** olabilecek
- İl Genel Meclisi Üyesi** olabilecek
- Kazandıkları İlk Siyasi Hak**

Islahat Fermanı 18 Şubat 1856

- **Abdülmecit** döneminde ilan edildi.
- **Mehmet Emin Ali Paşa** tarafından hazırlandı. Bab-ı Âli'de Patrik, Hahambaşı ve cemaat önde gelenleri önünde açıklandı.

İltizam Usulünü

- Fatih** → getirdi.
- Abdülmecit** → kaldırdı.

Muhassıl: İltizam Usulü kaldırıldıktan sonra **salyaneli eyaletlerde** vergi toplayan kişi

- Yayınlanmasında **dış baskı vardır**
- **Paris Barış Konferansı'**nda etkili olmak için ilan edildi.
- Gayr-i Müslimler **Mülk** edinebilmişlerdir.
- **Tanzimat** ve **Islahat** fermanları Milliyetçilik isyanlarını engellemeyemedi.
- **Tam Vatandaşlık için** rejimin değiştirilmesine karar verildi.

f Pars AKADEMİ

12

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülmecit
(1839 - 1861)

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Kırmızı renktekiler Abdülmecit

Mavi renktekiler Abdülaziz'e ait

Arada **II. Abdülhamit** ve **V. Mehmet Reşat** dönemleri de var... Başla bakalım yeğenim..

13

f Pars AKADEMİ

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Hukuk Alanında

Meclis-i Âli Tanzimat (1854)

Devlet yönetmeliklerini hazırlamak için kuruldu.

Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye
II. Mahmut döneminde açıldı.

Nizamiye Mahkemeleri (1864)

Şeriat mahkemelerinin yanında Avrupa hukuk kurallarına göre işleyen laik sistemde yeni mahkemeler açıldı

1864 Vilayet Nizamnamesiyle ilk Bağdat'ta açıldı.

Hukukta ikilik başladı

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye (1868) kuruldu. Yargıtay

İlk kez yasama ile yürütme birbirinden ayrılmış, yasama yürütmeyi denetleme hakkı elde etmiştir.

Şuray-ı Devlet (1868) kuruldu. Danıştay

Fransa'dan alındı. **Conseil d'Etat** kurumundan (**Fransız Danıştay**) etkilenecek kuruldu.

Devlet görevlilerine karşı açılan davalara bakar

Mecelle hazırlandı ve yürürlüğe girdi. (1876)

Ahmet Cevdet Paşa tarafından hazırlandı.

İlk Medeni Kanun

17 Şubat 1926 Medeni Kanunu'na kadar yürürlükte kaldı

16 Bölüm, 1851 Madde'den oluşur.

Sadece **hanefi mezhebinden** olanlar yararlanabildiler.

Dili, dini, ırkı ne olursa olsun herkes **Osmanlı Vatandaşı** kabul edildi.

14

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Mali Alanında

Kaime-i Nakdiye (1843) basıldı.
İlk kağıt para. Rağbet görmediği için madeni para usulüne geçildi.

Mecidiye (1844) basıldı.
20 kuruş değerindeki **gümüş sikke** (Madeni para)

Hazîne-i Evrâk Nezâreti (1846)
Çağdaş bir arşiv oluşturmak, belgeleri arşivlemek için açıldı.

Bank-ı Dersaadet (1847) açıldı.
İlk açılan banka
Levanten / Galata Bankerleri

Şirket-i Hayriye (1854) açıldı.
İlk anonim ortaklığı

Bank-ı Osmani (1856) açıldı.
İlk yabancı sermayeli banka
Tanzimat döneminde açılan ilk banka

Kırım Harbi sonrası İngiltere'den **ilk dış borç alındı. (1856)**

f Pars AKADEMİ

15

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Bank-ı Osmani Şahane
açıldı. (1863)

Memleket Sandıkları (1863)
açıldı.

İstanbul Emniyet Sandığı
açıldı. (1868)

Tanzimat dönemi dışı
Menafi Sandıkları, Memleket Sandıkları'nın yerini aldı.(1883)
1888'de Ziraat Bankası kuruldu
II. Abdülhamit

f Pars AKADEMİ

Tenzil Faiz Kararnamesi (Ramazan Kararnamesi) 6 Ekim 1875

Osmanlı Devleti 'Tenzil-i Faiz Kararnamesi' yayınlayarak dış borçların faizlerini yarıya indirdi. (**Moratoryum**)
Avrupalı devletler şiddetle karşı çıktı. Duyun-u Umumiye'ye zemin hazırladı.

Şirket-i Hayriye: 1854'ten 1945'e kadar Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan vapurculuk anonim şirketi.

- İlk seferini **Üsküdar'** a yaptı.
- Türkiye'de kurulan **ilk Anonim Ortaklığı**
- Şirkette **Türk** olarak ilk kez **Beykozlu Rıza Ömer Kaptan** çalıştı.

16

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Eğitim Alanında

→ Tanzimat Döneminde eğitim alanında;
Fransa ve **Prusya**'dan yararlanılmıştır.

→ Batılı anlamda **müzik dersi alan ilk padişah Abdülmecit**

→ **1856'da Dolmabahçe Sarayı**'na taşınmıştır. **Abdülmecit**

→ 17 Kasım 2011'de **TBMM** tarihinde ilk kez bir padişah için - **Abdülmecit - Dolmabahçe'** de anma töreni düzenledi.

f Pars AKADEMİ

17

Heybeliada Ruhban Okulu (1844)

Fener Rum Patrikhanesinin din adamı yetiştirmek için açtığı özel okuldur.

Meclis-i Maârif-i Umûmiye (1846)

Eğitim işlerini düzenlemek için açıldı. Sıbyan mektebinin ıslahı, dayağın yasaklanması gibi

1846'da Maarif-i Umumiye ile rüştiyeler için üç aşamalı eğitim ilkesi benimsendi.

Mekâtib-i iptidaiye (ilkokullar)
Mekâtib-i rüştiye (ortaokullar)
Darülfünun

1849'da iptidailer bitirenlerin iki yıl rüştiyede okuma şartı getirildi

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Darümuallim (1848)

Rüştiyelere **Erkek Öğretmen** yetiştirmek için açıldı.

Darülmaarif (1850)

- Avrupa tarzında inşa edilen ilk eğitim kurumu.

Bezm-i Âlem Valide Sultan' nın katkılarıyla devlet memuru yetiştirmek için açıldı. Daha sonra idadi (lise) oldu.

Muallimhane-i Nüvvab (1853)

İstanbul'da **Kadı** ve **Naib** yetiştiren okul

Tanzimat dönemi dışı
1884'te Mektebi Nüvvab
1911'de Medresetülkuzat
(Kadılar Medresesi) adını aldı.

f Pars AKADEMİ

18

Encümen-i Daniş 1851 - 1862

Bilim kuruludur. Kurucusu **Mustafa Reşit Paşa**'dır. **Fransız İlimler Akademisi** örnek alınarak kuruldu. Kurulun en önemli başarısı; **Ahmet Cevdet Paşa**'ya yazdırılmış **Tarih-i Cevdet**'tir.

Musevi Asri Mektebi (1854)

İlk Modern Okul
Yahudilerin ilk okulu

Maarif-i Umumiye Nezareti (1857)

Meclis-i Vükela'ya bağlı bir Nâzır tarafından yönetilmesi için kuruldu. **Bugünkü MEB**

İlk Maarif Nâzırı
Abdurrahman Sami Paşa
ilk müsteşar
Hayrullah Efendi

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Mekteb-i Osmani (1857)

Fransa'ya gönderilecek askeri öğrencilerin Fransızca öğrenmeleri için 'Paris' te açıldı.

Tanzimat dönemi dışı

Kız Rüştüyelerinden mezun olanların artması ile bir üst okulda okumaları için **1911'de İnas İdadisi** adıyla açıldı. (**İlk kız İdadisi**)
1922'de İstanbul Kız Lisesi adını aldı.

Mekteb-i Mülkiye Şahane (1859)

İlk Sivil Yüksek okulu

Kaymakam ve Nahiye müdürü yetiştiren bugünkü siyasal bilimler temel olan okul.

Islahhane (1860) açıldı.

Mithat Paşa tarafından Tanzimat döneminde öksüz, yetim kız ve erkek çocukların korunup eğitilmesi sanayi alanında teknik eleman eğitimi verilerek topluma kazandırılması amaçlandı.
Sonraki adı İnas Sanayi Mektebi

Nas Rüştüyesi (1859) Kız Rüştüyesi

İlk kız rüştüyesi Sultanahmet'te açıldı
Çevri Kalfa Kız Rüştüyesi

Tanzimat dönemi dışı

İnas Sanayi Mektebi (1914)

Kız Sanayi Mektebi

Kızlara zanaat ve el işi öğretmiştir.
- V.Mehmet Reşat -

19

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Robert koleji (1863)

Amerikan usulü eğitim vermek için süresi beş yıl olup karma eğitim sistemi olan okuldur.

Osmanlı'da açılan ilk yabancı okul Saint Benoit (Sen Benuva) (1583)

Cizvit tarikatı tarafından Beyoğlu'nda açılan en aski Latin Katolik okulu
III. Murat Dönemi

Lisan Mektebi (1864)

Devlet görevlilerinin yabancı dil eğitimi için açıldı.

Mekteb-i Sultani (1868) (Galatasaray Sultanisi)

Fransızları teklifi ile Fransızca eğitim vermek amacı ile açılmıştır. Mekteb-i Osmani'nin maliyetli olması sonucunda açıldı. Mekteb-i Osmani kapatıldı.

Maarifi Umumiye Nizamnamesi (1869)

Rüştüye ve İdadî'lerin birleştirilip **Sultani** adıyla sınıflandırılarak askeri tıbbiye ve harp okullarına hazırlayacak idadiler (lisesler) açılmıştır. Aynı yıl İdadilerin bütün vilayetlerde açılması kararlaştırıldı. **Vilayetlerde müslüman - gayri müslüman ilk kez yanyana okudu. (Karma Eğitim)**

Klasik Osmanlı medrese eğitiminden vazgeçildi.

Fransa örnek alındı

İbtidai (Sıbyan) → İlkokul

Rüştüye → Ortaokul

İdadî(Sultani) → Lise

Darülfünun → Üniversite

f Pars AKADEMİ

20

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Darülfünun (1870)

Dar:ev Fünun: fenler
İlk üniversite açıldı.
1900'de İstanbul Darülfünun'u
1933 Reformuyla İstanbul Üni-
versitesi oldu.

Tanzimat dönemi dışı İnâs Darülfünun 1914 - 1915

İlk Kızlar Üniversitesi
Kızların yüksek öğrenim
görebilmesi için açılan üç yıl-
lık yüksek öğrenim kurumu

V. Mehmet Reşat

Evli yada dul kadınlar alınma-
mıştır. 1920'de Darülfünun'a
bağlandı. 1920 -1921 dönemi
Hukuk fakültesi ilk kez kız öğ-
renci aldı.

İlk Karma eğitim
(Kız - Erkek)

Darüşşafaka (1873)

Kimsesiz çocuklar için açılan
eğitim okuludur. -**Şefkat evi-**

Darüleytam 1914'te
V.Mehmet Reşat döneminde
açıldı. Yetim ve öksüz kalan
çocukların bakımının yapıldığı yer

Darümuallimat (1870)

Kız Rüştüyelerine bayan öğ-
retmen yetiştirmek için açıldı.
kız Rüştüyelerinden mezun
olanlar doğrudan Darümuallimat'a
alınırdı. Darümuallimat'ın ilk kadın müdürü
Fatimatüzzehra Hanım

21

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Diğer Gelişmeler

Umur-u Zaptiye (1839) kuruldu.

Jandarma Teşkilatı / kolluk görevlisi

- 1826 sonrası önce **Asâkir-i Ni-
zâmiyye**, 1834 sonrası eyalet ve
sancaklarda **Redif Birlikleri**
inzibatı sağladılar. 1839 sonrası
kuruldu. Hazırlanan nizamname;

14 Haziran 1839 Asakir-i Zap- tiye Nizamnamesi

Jandarma teşkilatının kuruluş yıl-
ı olarak kabul edilir.

- Daha sonra 18 Şubat 1846'da
kurulan **Zaptiye Müşirliği'** ne
bağlandı. Zaptiye Müşirliği'de
bir üst seviyedeki **Seraskerlik**
makamına bağlanmıştır. Böyle-
ce yeni bir askeri zabita sınıfı
oluşturuldu.

- 1909'da **Harbiye Nezareti'** ne
bağlı **Umum Jandarma Kuman-
danlığı** adını aldı.

- 1919'da **Dâhiliye Nezareti'**ne
bağlandı.

- 1930'da **Jandarma Teşkilatı**
bugünkü hukuki statüsünü
kazandı.

Tespit edilen ilk zabita görevlisi
Yarmak'tır. Tudun, Şad ve Su-
başların zabita işlerinden so-
rumludur.

1422- 1453 arasında

Bostancıbaşı: Sarayı ve padi-
şahı korur.

Böcekçibaşı: İnfaz işlerini
gerçekleştirir.

Kullukçular: Karakulhane-
lerde (Karakol) güvenlikten
sorumludur.

f Pars AKADEMİ

22

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Muhasıllık Meclisleri (1840)

İltizam sisteminin kaldırılmasıyla sancak merkezlerinde halkın seçimi ile kurulmuştur. Mahalli seviyede halk yönetime katılmış; **Meşrutiyet Meclisi'nin temelini oluşturmuştur.**

Polis Nizamnamesi (10 Nisan 1845)

Tezkere-i Umumiye tarafından **Polis Nizamnamesi** ile ilk "**Polis**" adı verilen zabıta teşkilatı kuruldu. (**Zaptiye Nazırlığı**) **İhtisap Nezareti** ile İstanbul'un denetimini sağladılar.

İhtisap Nezareti (Zabıta)

1826 Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sonrası İstanbul'un güvenliğinden **Serasker** sorumlu idi. İhtisap nezareti, neferleri ile (Mansureler) kısmen İstanbul'un zâbitasından sorumlu tutuldu. Esnafın denetiminde yapardı.

1845'te zaptiye ile ilgili görevleri polis teşkilatına bırakılınca bunların görevleri sadece esnafı ve fiyatları denetleme ile sınırlı kaldı.

Posta Nezareti (1840) kuruldu.

İlk Posta Pulu 1863'te

İlk Posta Nâzırı; Ağâh Efendi tarafından **Abdülaziz** döneminde basıldı.

Daha sonra **Zaptiye Müşirliği**'ne bağlanmıştır.

Polis teşkilatı hakkında kuruluş kanunu **1937'de** çıkarıldı. "**Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu**"

23

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Mecma-ı Âsâr-ı Atika (1846) (Eski Eserler Kolleksiyonu)

Abdülmecit'in Yalova gezisi sonrasında Bizans eserleri **1846'da Aya İrini'de** toplatıldı.

1869 Abdülaziz döneminde düzenlenerek...

Müze-i Hûmayun olarak adlandırıldı.

İlk Müze Müdürü Dr. Good (Galatasaray Lisesi Öğretmenlerinden)

Bir ara kapandıysa da **Ahmet Vefik** başkanlığında yeniden açıldı. Başına Alman asıllı olan **Dethier** getirildi. **1874'te asar-ı atika nizamnamesi** çıkardı. Eserler **Çinili Köşk'**e taşındı. **Aya İrini** askeri müze olarak kullanıldı.

Tanzimat dönemi dışı

Dethier'in ölümü üzerine **Çinili Köşk Müze Müdürlüğü'**ne **1881'de;**

Osman Hamdi Bey atandı.

İlk Türk Müze Müdürü

- II. Abdülhamit -

Kâhire / İskenderiye Hattı (1854)

Osmanlı Devletinde döşenen ilk Demiryolu Hattı

Aydın / İzmir Hattı (1860)

Anadolu'da Döşenen ilk Demiryolu Hattı (İngiliz destekli)

İlk Nafia Nezareti (1848) kuruldu.

İlk Bayındırlık Bakanlığı

İmar işlerini merkezden yürütmek amacıyla kuruldu.

İlk Nafia Nâzırı Hekim İsmail Paşa

Haydar Paşa / İzmit Hattı (1873) - Abdülaziz -

Osmanlı Devleti'nin kendi döşediği ilk Demiryolu Hattı

24

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Rusumat emaneti (1859)

İlk Sahil güvenlik örgütü kuruldu.

İlk Telgraf Hattı (18 Eylül 1855)

- İlk telgraf hattı İstanbul / Edirne
- daha sonra; Edirne / Varna / Kırım
- İlk Çekilen Telgraf Kırım Harbi'nde Ruslar'ın Sivastopol'u bombalamasıdır.
- 1860'ta ise; İstanbul / Ankara Hattı

Tanzimat dönemi dışı

II. Abdülhamit döneminde telgraf hatları Yemen'den Hicaz'a kadar uzatıldı. Tekgrafçılık öğrenimi için Fransa'ya öğrenciler gönderildi.

Arazi Kanunnamesi (1858)

Topraktan alınan vergilerin kaldırılıp yüzde on oranında vergi konulmasıdır.

Tapu Nizamnamesi çıkarılarak mülk ve arazilerin yazımı yapıldı.

Özel mülkiyete güvence konulmuştur.

f Pars AKADEMİ

Ceride-i Havadis (1840)

Türk Basın tarihinin yarı resmi ilk Türkçe gazetesi William Churchill adında İngiliz tarafından kuruldu. 1860'a kadar devam etti.

Tercüman-ı Ahval (1860)

Agâh Efendi ve Şinasi tarafından çıkarılan ilk özel gazete

Cemiyet-i İlmîyeyi Osmaniye (1860)

Dili Türkçe olan ilk cemiyet Münif Paşa ve Fuat Paşa İlim ve Fen'in yurda yayılması için çalışacak Mecmua-i fûnun adıyla dergi çıkaracaklardır.

25

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Vekayi-i Tıbbiye (1862)

Osmanlıda basılan; İlk Türk Dergisi.. Meslek dergisi özelliğindedir.

Mecmua-i Fûnun (1862)

Münif Paşa tarafından kuruldu Vekayi-yi Tıbbiye'den sonra açılan dergidir. Abdülaziz kapatmıştır. Münif Paşa bunun üzerine Ruzname-i Ceride-i Havadis'in yazarlığını yaptı.

Ruzname-i Ceride-i Havadis (1864)

William Churchill ölümünden sonra oğlunun Ceride-i Havadis'i kapatmasından sonra açtığı gazetedir. Yazarı; Münif Paşa

Tasvir-i Efkâr (1862)

Şinasi tarafından yayımlandı. 1865'te Şinasi, Fransa'ya gittikten sonra Namık Kemal çıkardı. O da Avrupa'ya gidince Recaizade Ekrem yayınladı 1866'da kapandı.

Muhbir (1867)

Ali Suavi' nin çıkarmış olduğu, hükümeti sert bir dille eleştirdiği gazetedir. Kısa bir süre sonra kaptıldı.

f Pars AKADEMİ

26

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

1867'de **Abdülaziz** döneminde **Washington'** da ilk Osmanlı Büyük elçiliği açıldı.

Tanzimat dönemi dışı
Tecüman-ı Hakikat (1878)
Ahmet Mithat Efendi' nin başarılı ve tenkid etmeyen, şantaj içerisinde olmayan ciddi haberciliği ile en uzun en itibarlı gazete oldu
- II. Abdülhamit -

Tanzimat dönemi dışı
Nisvan-ı İslam (1892)
Fatma Aliye Topuz;
Avrupa'lı kadınlara, İslam'da kadını anlatmıştır.
- II. Abdülhamit -

Diyojen (1869)
İlk Mizah Dergisi
Teodor Kasap ve Namık Kemal'in çıkardığı dergidir.

Terakki-i Muhadderat (1869)
(Kadınların Yükselişi)
İlk Kadın dergisi
Başyazarı **Fatma Aliye Topuz**
(İlk Kadın Romancı)

Tanzimat dönemi dışı
İkdam (1894)
1894 - 1928 arası günlük yayımlanan siyasi gazete.
- II. Abdülhamit -

f Pars AKADEMİ

27

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Ceride-i Mehakim (1874)
İlk Hukuk Gazetesi

Tanzimat dönemi dışı
Ceride-i Adliye (1909)
Hukuk alanında yayımlanan diğer gazete
- II. Abdülhamit -

Düstur (1874)
Kanunların yayımlandığı dergi
Bugünün Resmi Gazetesi

Sabah (1876)
I. Dünya Savaşında Ali Kemal tarafından çıkarılan; **Peyam Gazetesi** ile birleştirilmiş **Peyam-ı Sabah** adını almıştır.
İlk Miladi Takvim kullanan gazetedir.
Milli mücadeleyi olumsuz etkiledi. 1922'de kapatıldı.

Abdülaziz;

⇒ ilk **Yurt dışı gezisi** yapan aynı zaman'da **Mısır'ı ziyaret eden (Yavuz'dan sonra)** 2. Osmanlı padişahıdır. **Yurt dışına;**
- Borç para bulmak
- Osmanlıdaki hıristiyanlara padişahın nasıl saygı duyduğunu göstermek.
- Rusya'nın planlarını anlatmak için çıktı.
⇒ **Süleyman Seyyid** ve **Şeker Ahmet Paşa'yı** resim öğrenimi için yurt dışına gönderdi

f Pars AKADEMİ

28

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

XIX. Yüzyıla kadar taşra teşkilatı

İDARİ BİRİM	YÖNETİCİ	GÜVENLİK	ADALET
Eyalet	Beylerbeyi	Subaşı	Kadı
Sancak	Sancakbeyi	Subaşı	Kadı
Kaza	Kadı	Subaşı	Kadı
Köy	Köy Kethüdası	Yiğitbaşı	Kadı Naibi

f Pars AKADEMİ

29

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Vilayet Nizamnamesi (1842)
Abdülmecit döneminde hazırlanan **Vilayet Nizamnamesi** ile Eyaletlere atanan yöneticiye **Müşir** adı verilir. Islahat Fermanı ile iltizam sistemi kaldırılmış sancaklardan vergileri **Mutasarrıf** toplamıştır.

Vilayet Nizamnamesi (1864)
Abdülaziz tarafından kabul edilen nizamname ile bütün Eyaletler **VİLAYET** olmuştur. **Sınırların daralması nedeniyle** Vilayet sistemine geçildi. Sancakların yerini **Liva** almıştır. Vilayetlere merkezden **Vali** atanmıştır.

f Pars AKADEMİ

Vilayet Nizamnamesi (1871)
Nahiye adı verilen kaza ile köy arasındaki idari birim oluşturuldu. 1913'e kadar yürürlükte kaldı

İDARİ BİRİM	YÖNETİCİ
Eyalet	Müşir
Sancak	Mutasarrıf
Kaza	Kaza Müdürü
Köy	Muhtar

İDARİ BİRİM	YÖNETİCİ
Vilayet	Vali
Liva	Mutasarrıf
Kaza	Kaza Müdürü
Köy	Muhtar

İDARİ BİRİM	YÖNETİCİ
Vilayet	Vali
Liva	Mutasarrıf
Kaza	Kaza Müdürü
Nahiye	Nahiye Müdürü
Köy	Muhtar

30

Abdülmecit
(1839 - 1861)

TANZİMAT DÖNEMİ YENİLİKLERİ 1839 - 1876

Abdülaziz
(1861 - 1876)

Koca Yusuf / Korkunç Türk 1857 - 1898

Sultan Abdülaziz'in başpehlivanı olan Kel Aliço ile 1885 yılında güreşti. Sabah başlayan mücadele akşam sona erdi.

Abdülaziz'in **Başpehlivan'**ı oldu.

Fransa'da büyük başarı kazandı.

Amerika'da onu yenebilen olmadı. Terrible Turk (Korkunç Türk) olarak tanındı.

ABD dönüşünde 21 Mayıs 1898'de bindiği Fransız Bandıralı gemi, İngiliz bandıralı gemiyle çarpıştı. Kurtulan olmadı.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri ilk defa
I. Murat döneminde düzenlendi

